Zbornik sudske prakse

PRESUDA SUDA (četvrto vijeće)

16. ožujka 2023.*

„Zahtjev za prethodnu odluku – Zaštita potrošača – Direktiva 93/13/EEZ – Članci 3., 4. i 5. – Potrošački ugovori – Hipotekarni krediti – Nepoštene odredbe – Odredba o naknadi za obradu zahtjeva za zajam – Zahtjev za poništenje te odredbe i povrat iznosa plaćenog po toj osnovi – Jasnoća i razumljivost odredbi – Postojanje posebnog nacionalnog zakonodavstva”

U predmetu C-565/21,

povodom zahtjeva za prethodnu odluku na temelju članka 267. UFEU-a, koji je uputio Tribunal Supremo (Vrhovni sud, Španjolska), odlukom od 10. rujna 2021., koju je Sud zaprimio 14. rujna 2021., u postupku

**Caixabank SA**

protiv

**X**

SUD (četvrto vijeće),

u sastavu: C. Lycourgos, predsjednik vijeća, L. S. Rossi, J.-C. Bonichot, S. Rodin (izvjestitelj) i O. Spineanu-Matei, suci,

nezavisna odvjetnica: J. Kokott,

tajnik: A. Calot Escobar,

uzimajući u obzir pisani dio postupka,

uzimajući u obzir očitovanja koja su podnijeli:

– za Caixabank SA, J. Gutiérrez de Cabiedes Hidalgo de Caviedes, *abogado*,

– za španjolsku vladu, A. Gavela Llopis i M. J. Ruiz Sánchez, u svojstvu agenata,

– za Europsku komisiju, J. Baquero Cruz i N. Ruiz García, u svojstvu agenata,

odlučivši, nakon što je saslušao nezavisnu odvjetnicu, da u predmetu odluči bez mišljenja,

* Jezik postupka: španjolski

donosi sljedeću

**Presudu**

1 Zahtjev za prethodnu odluku odnosi se na tumačenje članaka 3. do 5. Direktive Vijeća 93/13/EEZ od 5. travnja 1993. o nepoštenim uvjetima u potrošačkim ugovorima (SL 1993., L 95, str. 29.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 15., svezak 12., str. 24.).

2 Zahtjev je upućen u okviru spora između društva Caixabank SA (u daljnjem tekstu: banka) i osobe X (u daljnjem tekstu: potrošač) u vezi s navodnom nepoštenosti odredbe ugovora o kreditu s hipotekarnim jamstvom koja se odnosi na naknadu za obradu zahtjeva za zajam.

## Pravni okvir

### *Pravo Unije*

3 Članak 3. stavak 1. Direktive 93/13 glasi:

„Ugovorna odredba o kojoj se nisu vodili pojedinačni pregovori smatra se nepoštenom ako u suprotnosti s uvjetom o dobroj vjeri, na štetu potrošača prouzroči znatniju neravnotežu u pravima i obvezama stranaka, proizašlih iz ugovora.”

4 U skladu s člankom 4. navedene direktive:

„1. Ne dovodeći u pitanje članak 7., nepoštenost ugovorne odredbe procjenjuje se tako da se u obzir uzimaju priroda robe ili usluga na koje se ugovor odnosi u vrijeme kada je ugovor sklopljen, sve popratne okolnosti sklapanja ugovora i sve ostale odredbe tog ugovora ili nekog drugog ugovora o kojem on ovisi.

2. Procjena o tome jesu li neke odredbe nepoštene ne odnosi se na definiciju glavnog predmeta ugovora ni na primjerenost cijene i naknade na jednoj strani, i isporučene usluge i robu, na drugoj, sve dok su te odredbe jasno i razumljivo sastavljene.”

5 Članak 5. te direktive predviđa:

„U slučaju ugovora u kojima se potrošaču sve ili određene odredbe nude u pisanom obliku, te odredbe uvijek moraju biti sročene jasno i razumljivo. Ako postoji sumnja oko značenja neke odredbe, prednost ima tumačenje koje je najpovoljnije za potrošača. Ovo pravilo o tumačenju ne primjenjuje se u kontekstu postupka utvrđenog u članku 7. stavku 2.

6 Odjeljak 4. dijela B Priloga II Direktivi 2014/17/EU Europskog parlamenta i Vijeća od 4. veljače 2014. o ugovorima o potrošačkim kreditima koji se odnose na stambene nekretnine i o izmjeni direktiva 2008/48/EZ i 2013/36/EU i Uredbe (EU) br. 1093/2010 (SL 2014., L 60, str. 34.) u svojoj točki 3. prvoj rečenici određuje:

„U odjeljku o ‚ostalim sastavnicama EKS-a’ navode se svi drugi troškovi obuhvaćeni EKS-om, uključujući jednokratne troškove poput upravnih pristojbi te redovite troškove poput godišnjih upravnih pristojbi.”

### *Španjolsko pravo*

7 Stavak 4. Priloga II. Ordena del Ministerio de la Presidencia, sobre transparencia de las condiciones financieras de los pretstamos hipotecarios (Uredba Ministarstva predsjedništva o transparentnosti financijskih uvjeta hipotekarnih zajmova) od 5. svibnja 1994. (BOE br. 112 od 11. svibnja 1994., str. 14444.), naslovljen „Naknade”, glasi:

„1. Naknada za obradu zahtjeva – Svi troškovi ispitivanja zajma, dodjele ili obrade hipotekarnog kredita ili slični troškovi povezani s djelatnošću subjekta zajmodavca koji su nastali dodjelom zajma nužno moraju biti uključeni u jedinstvenu proviziju nazvanu naknada za obradu, a ona se plaća samo jednom. Njezin iznos kao i oblik i dan plaćanja bit će navedeni u ovoj odredbi. […]

2. Ostale naknade i daljnji troškovi – Uz „naknadu za otvaranje”, na teret zajmoprimca mogu se ugovoriti samo:

[…]

(c) Naknade koje, uredno priopćene Španjolskoj središnjoj banci u skladu s odredbama Uredbe od 12. prosinca 1989. i njezinih provedbenih uredbi, odgovaraju pružanju posebne usluge subjekta koja nije tek obični administrativni zajam. […]”.

### Glavni postupak i prethodna pitanja

8 Dana 21. rujna 2005. potrošač je s bankom sklopio ugovor o kreditu s hipotekarnim jamstvom u iznosu od 130 000 eura, koji je predviđao plaćanje iznosa od 845 eura na ime naknade za obradu zahtjeva za primljenu uslugu.

9 Potrošač je 24. travnja 2018. podnio tužbu protiv banke zahtijevajući poništenje odredbe o naknadi za obradu zahtjeva i povrat plaćenog iznosa. Juzgado de Primera Instancia (Prvostupanjski sud, Španjolska) prihvatio je taj zahtjev, proglasio je ništetnom tu odredbu te je naložio banci da potrošaču vrati plaćeni iznos.

10 Banka je podnijela žalbu Audienciji Provincial de Palma de Mallorca (Provincijski sud u Palmi de Mallorca, Španjolska), koju je taj sud odbio uz obrazloženje da banka nije dokazala da iznos naknade odgovara pružanju stvarne usluge. Banka je nakon toga podnijela žalbu u kasacijskom postupku pred Tribunalom Supremo (Vrhovni sud, Španjolska), sudom koji je uputio zahtjev.

11 Taj sud smatra da je odgovor koji je Sud dao u presudi od 16. srpnja 2020., Caixabank i Banco Bilbao Vizcaya Argentaria (C-224/19 i C-259/19, EU:C:2020:578), na pitanja koja su mu postavljena u odnosu na naknadu za obradu zajmova i hipotekarnih kredita kao i ustaljenu sudsku praksu Suda u tom području bio određen činjenicom da su sudovi koji su uputili zahtjeve predstavili nacionalno zakonodavstvo i sudsku praksu na iskrivljen način. To je dovelo do toga da velik broj španjolskih sudova tu presudu Suda tumači na način da se njome sudska praksa Tribunala Supremo (Vrhovni sud) koja se odnosi na naknadu za obradu zahtjeva proglašava protivnom pravu Unije.

12 U tim je okolnostima Tribunal Supremo (Vrhovni sud) odlučio prekinuti postupak i uputiti Sudu sljedeća prethodna pitanja:

„1. Protivi li se članku 3. stavku 1., članku 4. i članku 5. Direktive [93/13] […] nacionalna sudska praksa u skladu s kojom se, s obzirom na posebno uređenje naknade za obradu zahtjeva u nacionalnom pravu kao naknade za usluge povezane s ispitivanjem, dodjelom ili obradom zajma ili hipotekarnog kredita ili druge slične usluge povezane s djelatnošću zajmodavca koja se obavlja prilikom dodjele zajma ili kredita, koja se plaća samo jednom i, općenito, kad se sklapa ugovor, smatra da se odredbom kojom se utvrđuje takva naknada uređuje bitan element ugovora jer ta naknada za obradu zahtjeva čini glavnu stavku u cijeni, i u skladu s kojom se smatra da se nepoštenost te odredbe ne može utvrditi ako je sastavljena jasno i razumljivo u širem smislu utvrđenom sudskom praksom Suda?

2. Protivi li se članku 4. stavku 2. Direktive 93/13/EEZ nacionalna sudska praksa u okviru koje se, za ocjenu jasnoće i razumljivosti odredbe kojom se uređuje bitan element ugovora o zajmu ili hipotekarnom kreditu, u obzir uzimaju elementi kao što su opća upoznatost potrošača s takvom odredbom, informacije koje financijska institucija mora dati potencijalnom zajmoprimcu u skladu s uređenjem standardiziranih informativnih obrazaca, oglašavanje banaka, posebna pozornost koju joj prosječni potrošač pridaje jer je riječ o stavci u cijeni koju treba platiti u cijelosti u trenutku odobravanja zajma i koja čini znatan dio financijskog troška koji za njega pretpostavlja dobivanje zajma, i element kao što je činjenica da se na temelju sadržaja, položaja i strukture odredbe može zaključiti da čini bitan element ugovora?

3. Protivi li se članku 3. stavku 1. Direktive 93/13/EEZ nacionalna sudska praksa u skladu s kojom se smatra da ugovorna odredba poput one u glavnom postupku koja se odnosi na naknadu za obradu zahtjeva u okviru ugovora o zajmu ili kreditu, čiji je cilj naknada za usluge povezane s ispitivanjem, sastavljanjem i pojedinačnom obradom zahtjeva za zajam ili kredit (ispitivanje izvedivosti zajma, dužnikove solventnosti, postoji li teret na imovini na koju će se staviti hipoteka itd.), što su pretpostavke za dodjelu zajma ili kredita, i koja se u nacionalnom propisu izričito utvrđuje kao naknada za djelatnosti povezane s dodjelom zajma ili kredita, ne uzrokuje, na štetu potrošača i u suprotnosti sa zahtjevom dobre vjere, znatnu neravnotežu u pravima i obvezama stranaka koji proizlaze iz ugovora?”

## O prethodnim pitanjima

### *Prvo pitanje*

13 Uvodno valja istaknuti da se, s obzirom na to da iz zahtjeva za prethodnu odluku proizlazi da sud koji je uputio zahtjev svojim prvim pitanjem želi doznati može li se smatrati da je odredba o kojoj je riječ u glavnom postupku izuzeta iz mehanizma nadzora nepoštenih odredbi kako je predviđen u članku 3. stavku 1. i članku 4. stavku 1. Direktive 93/13, zbog toga što je naknada za obradu zahtjeva jedna od glavnih sastavnica cijene, a time i bitan element ugovora, prvo pitanje odnosi, bez obzira na upućivanje na članke 3. do 5. te direktive, isključivo na tumačenje njezina članka 4. stavka 2.

14 Valja smatrati da svojim prvim pitanjem sud koji je uputio zahtjev u biti pita treba li članak 4. stavak 2. Direktive 93/13 tumačiti na način da mu se protivi nacionalna sudska praksa koja, s obzirom na nacionalni propis koji predviđa da naknada za obradu zahtjeva predstavlja naknadu

za usluge povezane s ispitivanjem, dodjelom ili obradom zajma ili hipotekarnog kredita ili druge slične usluge, smatra da odredba kojom se utvrđuje takva naknada ulazi u „glavni predmet ugovora” u smislu te odredbe na temelju toga što predstavlja jednu od glavnih sastavnica cijene.

15 U skladu s navedenom odredbom, procjena o tome jesu li neke odredbe nepoštene ne odnosi se na definiciju glavnog predmeta ugovora ni na primjerenost cijene i naknade, na jednoj strani, i isporučene usluge i robu, na drugoj, sve dok su te odredbe jasno i razumljivo sastavljene.

16 Slijedom toga, u okviru glavnog postupka nadzor nepoštenosti te odredbe mogao bi se ograničiti u skladu s navedenim člankom 4. stavkom 2. samo ako je odredba o naknadi za otvaranje obuhvaćena jednom od dviju kategorija navedenih u prethodnoj točki. U ovom slučaju sud koji je uputio zahtjev pita Sud o dosegu prve od tih kategorija, odnosno dosegu „glavnog predmeta ugovora”.

17 S tim u vezi, Sud je presudio da pod ugovornim odredbama koje su obuhvaćene pojmom „glavnog predmeta ugovora“ u smislu članka 4. stavka 2. Direktive 93/13 treba razumjeti one odredbe koje utvrđuju bitne činidbe tog ugovora koje ga određuju kao takvog. Nasuprot tomu, odredbe koje su akcesornog značaja u usporedbi s onima koje definiraju samu bit ugovornog odnosa ne mogu biti obuhvaćene tim pojmom (presude od 20. rujna 2017., Andriciuc i dr., C-186/16, EU:C:2017:703, t. 35. i 36. i od 3. listopada 2019., Kiss i CIB Bank, C-621/17, EU:C:2019:820, t. 32.).

18 U okviru ugovora o kreditu zajmodavac se prije svega obvezuje staviti na raspolaganje zajmoprimcu određeni iznos novca, a potonji se ponajprije obvezuje taj iznos vratiti, uglavnom s kamatama, u skladu s predviđenim rasporedom plaćanja (presuda od 10. lipnja 2021., BNP Paribas Personal Finance, C-776/19 do C-782/19, EU:C:2021:470, t. 57. i navedena sudska praksa).

19 U presudi od 16. srpnja 2020., Caixabank i Banco Bilbao Vizcaya Argentaria (C-224/19 i C-259/19, EU:C:2020:578, t. 64.) Sud je presudio da se naknada za obradu zahtjeva ne može smatrati bitnom činidbom ugovora o hipotekarnom kreditu samo zato što je uključena u njegov ukupni trošak.

20 U ovom slučaju sud koji je uputio zahtjev u svojem zahtjevu za prethodnu odluku navodi presudu 44/2019 od 23. siječnja 2019., u kojoj je presuđeno da naknada za obradu zahtjeva, uz zatezne kamate, predstavlja cijenu ugovora o zajmu ili hipotekarnom kreditu te stoga ulazi u „glavni predmet ugovora” u smislu članka 4. stavka 2. Direktive 93/13. Taj je zaključak donesen uzimajući u obzir, među ostalim, relevantno nacionalno zakonodavstvo, koje definira tu naknadu za obradu zahtjeva kao naknadu za usluge povezane s ispitivanjem, dodjelom ili obradom zajma ili druge slične usluge, ali koje su uvijek povezane s djelatnošću zajmodavca.

21 U tom pogledu valja podsjetiti na to da članak 4. stavak 2. Direktive 93/13 propisuje iznimku od mehanizma sadržajne ocjene nepoštenih odredaba koji je predviđen u sklopu sustava zaštite potrošača uspostavljenog tom direktivom te da ga stoga treba usko tumačiti (presuda od 12. siječnja 2023., D. V. (Nagrade za rad odvjetnika – Načelo satnice), C-395/21, EU:C:2023:14, t. 30. i navedena sudska praksa).

22 Iz objašnjenja koja je pružio sud koji je uputio zahtjev kao i iz teksta prvog pitanja proizlazi to da naknada obuhvaća naknadu za usluge povezane s ispitivanjem, dodjelom ili obradom zajma ili kredita ili druge slične usluge povezane s djelatnošću zajmodavca koja se obavlja prilikom dodjele zajma ili kredita.

23 Međutim, s obzirom na obvezu strogog tumačenja članka 4. stavka 2. Direktive 93/13, obveza plaćanja naknade za takve usluge ne može se smatrati dijelom glavnih obveza koje proizlaze iz ugovora o kreditu kako su utvrđene sudskom praksom navedenom u točki 18. ove presude, odnosno, s jedne strane, vjerovnikova stavljanja na raspolaganje određenog novčanog iznosa i, s druge strane, povrata tog iznosa, u pravilu s kamatama, u predviđenim rokovima. Naime, bilo bi protivno toj obvezi uskog tumačenja uključiti u pojam „glavni predmet ugovora" sve usluge koje su samo povezane s glavnim predmetom i koje su stoga akcesorne u smislu sudske prakse navedene u točki 17. ove presude.

24 S obzirom na prethodno navedeno, na prvo pitanje valja odgovoriti tako da članak 4. stavak 2. Direktive 93/13 treba tumačiti na način da mu se protivi nacionalna sudska praksa koja, s obzirom na nacionalni propis koji predviđa da naknada za obradu zahtjeva predstavlja naknadu za usluge povezane s ispitivanjem, dodjelom ili obradom zajma ili hipotekarnog kredita ili druge slične usluge, smatra da odredba kojom se utvrđuje takva naknada ulazi u „glavni predmet ugovora" u smislu te odredbe na temelju toga što predstavlja jednu od glavnih sastavnica cijene.

### *Drugo pitanje*

25 Svojim drugim pitanjem sud koji je uputio zahtjev u biti pita treba li članak 4. stavak 2. Direktive 93/13 tumačiti na način da mu se protivi nacionalna sudska praksa u okviru koje se, za ocjenu jasnoće i razumljivosti odredbe kojom se uređuje bitan element ugovora o zajmu ili hipotekarnom kreditu, u obzir uzimaju elementi kao što su opća upoznatost potrošača s takvom odredbom, informacije koje financijska institucija mora dati potencijalnom zajmoprimcu u skladu s uređenjem standardiziranih informativnih obrazaca, oglašavanje banaka i posebna pozornost koju prosječni potrošač pridaje toj odredbi te činjenica da se na temelju sadržaja, položaja i strukture navedene odredbe može zaključiti da ona čini bitan element ugovora.

26 Najprije valja istaknuti da se to drugo pitanje odnosi na ocjenu jasnoće i razumljivosti odredbe kojom se utvrđuje naknada za obradu zahtjeva poput one o kojoj je riječ u glavnom postupku, u smislu članka 4. stavka 2. Direktive 93/13. Međutim, iz odgovora na prvo pitanje proizlazi da takva odredba ne ulazi u „glavni predmet ugovora" u smislu te odredbe.

27 S obzirom na taj odgovor, posljednji element koji u drugom pitanju navodi sud koji je uputio zahtjev valja shvatiti na način da se odnosi na činjenicu da sadržaj, položaj i struktura odredbe kojom se uspostavlja naknada za obradu zahtjeva omogućuju zaključak da je potonja „značajan" element ugovora o zajmu ili hipotekarnom kreditu, pri čemu je kvalifikacija kao „bitnog" elementa rezervirana za elemente koji ulaze u „glavni predmet ugovora" u smislu članka 4. stavka 2. Direktive 93/13, kao što to proizlazi iz sudske prakse navedene u točki 17. ove presude.

28 S obzirom na navedeno, isti zahtjev transparentnosti poput onoga iz članka 4. stavka 2. Direktive 93/13 također se nalazi u njezinu članku 5., koji predviđa da odredbe u pisanom obliku „uvijek" trebaju biti jasno i razumljivo sastavljene. Kao što je to Sud već ocijenio, zahtjevi transparentnosti iz navedenih dviju odredbi imaju isti doseg (presuda od 3. listopada 2019., Kiss i CIB Bank, C-621/17, EU:C:2019:820, t. 36. i navedena sudska praksa).

29 Stoga, kako bi se sudu koji je uputio zahtjev dao koristan odgovor, valja smatrati da sud koji je uputio zahtjev svojim drugim pitanjem u biti pita treba li članak 5. Direktive 93/13 tumačiti na način da su, za ocjenu jasnoće i razumljivosti odredbe kojom se uređuje bitan element ugovora o zajmu ili hipotekarnom kreditu, relevantni elementi kao što su opća upoznatost potrošača s takvom odredbom, obvezne informacije koje financijska institucija mora dati potencijalnom

zajmoprimcu u skladu s uređenjem standardiziranih informativnih obrazaca, oglašavanje banaka, posebna pozornost koju bi joj prosječni potrošač mogao pridati, s obzirom na to da ona predviđa potpuno plaćanje značajnog iznosa nakon odobravanja tog zajma ili kredita, i činjenica da se na temelju sadržaja, položaja i strukture navedene odredbe može zaključiti da ona čini bitan element ugovora.

30 Sud je istaknuo da se obveza transparentnosti iz članka 5. Direktive 93/13 ne može ograničiti isključivo na razumljivost tih odredbi na formalnoj i jezičnoj razini, nego da, naprotiv – s obzirom na to da se sustav zaštite uspostavljen spomenutom direktivom temelji na ideji da se potrošač nalazi u slabijem položaju u odnosu na prodavatelja robe ili pružatelja usluge, osobito u pogledu razine obaviještenosti – navedenu obvezu jasnog i razumljivog sastavljanja ugovornih odredbi i, slijedom toga, transparentnosti koja se utvrđuje tom direktivom treba shvatiti u širem smislu (vidjeti u tom smislu presudu od 16. srpnja 2020., Caixabank i Banco Bilbao Vizcaya Argentaria, C-224/19 i C-259/19, EU:C:2020:578, t. 67. i navedenu sudsku praksu).

31 Stoga, navedeni zahtjev treba razumjeti tako da nameće ne samo to da predmetna odredba mora biti gramatički razumljiva za potrošača nego i to da ugovor transparentno opisuje konkretan način funkcioniranja mehanizma na koji se odnosi predmetna odredba kao i, prema potrebi, odnos između tog mehanizma i onoga predviđenog drugim odredbama, tako da potrošač može procijeniti, na temelju preciznih i razumljivih kriterija, ekonomske posljedice koje za njega proizlaze (presuda od 16. srpnja 2020., Caixabank i Banco Bilbao Vizcaya Argentaria, C-224/19 i C-259/19, EU:C:2020:578, t. 67. i navedena sudska praksa).

32 Točno je da iz te sudske prakse ne proizlazi to da je davatelj zajma dužan u dotičnom ugovoru konkretno navesti prirodu svih usluga koje se pružaju u zamjenu za troškove predviđene u jednoj ili više ugovornih odredbi. Međutim, s obzirom na zaštitu koju Direktiva 93/13 nastoji pružiti potrošaču s obzirom na to da se on nalazi u podređenom položaju u odnosu na prodavatelja robe odnosno pružatelja usluga kad je riječ o mogućnosti pregovaranja i razini informacija, važno je da se priroda stvarno pruženih usluga može razumno shvatiti ili izvesti iz cjelokupnog ugovora. Osim toga, potrošač mora biti u mogućnosti provjeriti da ne postoji preklapanje među različitim troškovima ili među uslugama za koje se one naplaćuju (presuda od 3. listopada 2019., Kiss i CIB Bank, C-621/17, EU:C:2019:820, t. 43.).

33 Kao što to proizlazi iz ustaljene sudske prakse, sud koji je uputio zahtjev mora ispitati jasnoću i razumljivost odredbe o kojoj je riječ u glavnom postupku s obzirom na sve relevantne elemente činjeničnog stanja, uključujući oglašavanje i obavijesti koje je davatelj kredita učinio dostupnima u sklopu pregovora o sklapanju ugovora o kreditu i vodeći računa o razini pažnje koja se može očekivati od prosječnog potrošača, koji je uredno obaviješten i postupa s dužnom pažnjom i razboritošću (vidjeti u tom smislu presudu od 16. srpnja 2020., Caixabank i Banco Bilbao Vizcaya Argentaria, C-224/19 i C-259/19, EU:C:2020:578, t. 68. i navedenu sudsku praksu).

34 U točki 69. presude od 16. srpnja 2020., Caixabank i Banco Bilbao Vizcaya Argentaria (C-224/19 i C-259/19, EU:C:2020:578), Sud je presudio da se zahtjev transparentnosti, koji proizlazi iz članka 4. stavka 2. Direktive 93/13 i iz njezina članka 5., protivi nacionalnoj sudskoj praksi prema kojoj se ugovorna odredba sama po sebi smatra transparentnim a da pritom nije potrebno da nadležni sud provede ispitivanje poput onog opisanog u točkama 31. do 33. ove presude.

35 U tom pogledu, Sud je u točki 70. presude od 16. srpnja 2020., Caixabank i Banco Bilbao Vizcaya Argentaria (C-224/19 i C-259/19, EU:C:2020:578), pojasnio da je na nacionalnom sudu da provjeri je li financijska institucija potrošaču priopćila dovoljno elemenata kako bi se potonji upoznao sa

sadržajem i funkcioniranjem ugovorne odredbe kojom mu se nalaže plaćanje naknade za otvaranje kao i o njegovoj ulozi u ugovoru o zajmu. Na taj način potrošač ima pristup razlozima koji opravdavaju tu naknadu (vidjeti analogno presudu od 26. veljače 2015., Matei, C-143/13, EU:C:2015:127, t. 77.) te može stoga ocijeniti doseg svoje obveze i, konkretno, ukupan trošak navedenog ugovora.

36 U svojem zahtjevu za prethodnu odluku Tribunal Supremo (Vrhovni sud) istaknuo je da, za razliku od informacija koje je Sudu dostavio sud koji je uputio zahtjev u okviru predmeta Caixabank i Banco Bilbao Vizcaya Argentaria (C-224/19 i C-259/19), iz njegove sudske prakse nikako ne proizlazi to da za ugovornu odredbu kojom se utvrđuje naknada za obradu zahtjeva, poput one o kojoj je riječ u glavnom postupku, treba smatrati da „automatski”, posebno uzimajući u obzir obveze koje nameću relevantni nacionalni propisi, ispunjava zahtjev transparentnosti koji proizlazi iz članka 4. stavka 2. i članka 5. Direktive 93/13. U tom kontekstu Tribunal Supremo (Vrhovni sud) pita Sud o mogućnosti da se u svrhu ocjene jasnoće i razumljivosti takve odredbe uzmu u obzir elementi navedeni u drugom pitanju.

37 U tom pogledu valja podsjetiti na to da je u okviru postupka predviđenog u članku 267. UFEU-a, koji se temelji na jasnoj podjeli funkcija između nacionalnih sudova i Suda, ocjena činjenica i nacionalnog prava isključivo u nadležnosti nacionalnog suda (vidjeti, među ostalim, presudu od 19. rujna 2019., Lovasné Tóth, C-34/18, EU:C:2019:764, t. 42.). Osim toga, Sud je u više navrata presudio da ne mora u okviru zahtjeva za prethodnu odluku dati tumačenje nacionalnih odredaba ili odlučiti o tome je li tumačenje takvih odredaba suda koji je uputio zahtjev pravilno, s obzirom na to da su za takvo tumačenje isključivo nadležni nacionalni sudovi (vidjeti, među ostalim, presudu od 25. studenoga 2020., Sociálna poisťovňa, C-799/19, EU:C:2020:960, t. 45.).

38 Slijedom toga, na drugo postavljeno pitanje valja odgovoriti oslanjajući se na informacije koje je pružio sud koji je uputio zahtjev, iz kojih proizlazi da se, na temelju relevantne nacionalne sudske prakse, ne smatra da ugovorna odredba kojom se utvrđuje naknada za obradu zahtjeva, poput one o kojoj je riječ u glavnom postupku, automatski ispunjava zahtjev transparentnosti iz članka 5. Direktive 93/13.

39 Što se tiče ocjene jasnoće i razumljivosti takve odredbe, iz sudske prakse navedene u točkama 31. do 33. ove presude proizlazi da je nadležni sud dužan provjeriti, s obzirom na sve relevantne činjenične elemente, je li zajmoprimcu omogućeno da procijeni ekonomske posljedice koje iz toga proizlaze za njega, shvati prirodu usluga koje se pružaju u zamjenu za troškove predviđene navedenom odredbom i provjeri da ne postoji preklapanje među različitim troškovima predviđenim ugovorom ili među uslugama za koje se oni naplaćuju.

40 U okviru te ocjene treba osobito uzeti u obzir tekst ispitane odredbe, informacije koje je financijska ustanova pružila zajmoprimcu, uključujući informacije koje je on dužan pružiti u skladu s relevantnim nacionalnim propisima, kao i oglašavanje koje je ta institucija izvršila u vezi s vrstom sklopljenog ugovora, uzimajući u obzir razinu pažnje koja se može očekivati od prosječnog potrošača koji je uredno obaviješten i postupa s dužnom pažnjom i razboritošću, u skladu sa sudskom praksom navedenom u točki 33. ove presude.

41 U tom pogledu, što se tiče elemenata na koje se odnosi drugo pitanje, valja utvrditi, kao prvo, da opća upoznatost potrošača s odredbom kojom se predviđa naknada za obradu zahtjeva ne ovisi o načinu na koji je takva odredba sastavljena u okviru pojedinog ugovora, poput onoga o kojem je riječ u glavnom postupku. Stoga, općepoznatost takve odredbe nije element koji se može uzeti u obzir u okviru ocjene njezine jasnoće i razumljivosti.

42 Kao drugo, informacije koje je financijska institucija dužna pružiti potencijalnom zajmoprimcu u skladu s nacionalnim propisom relevantni su elementi za ocjenu jasnoće i razumljivosti, kao, općenito, informacije koje je ta ustanova dala tom zajmoprimcu u okviru pregovora o ugovornim uvjetima i posljedicama sklapanja tog ugovora. Naime, takve su informacije od temeljne važnosti za potrošača jer on, među ostalim, na temelju njih donosi odluku o tome hoće li se ugovorno obvezati s prodavateljem robe ili pružateljem usluga pristupajući uvjetima koje je on prethodno sastavio (vidjeti u tom smislu presudu od 30. travnja 2014., Kásler i Káslerné Rábai (C-26/13, EU:C:2014:282, t. 70.).

43 Kao treće, oglašavanje financijske institucije u vezi s vrstom sklopljenog ugovora treba također uzeti u obzir kao informaciju koju je zajmodavac pružio u okviru pregovora o sklapanju ugovora (vidjeti u tom smislu presudu od 30. travnja 2014., Kásler i Káslerné Rábai, C-26/13, EU:C:2014:282, t. 74., i od 3. listopada 2019., Kiss i CIB Bank, C-621/17, EU:C:2019:820, t. 44.).

44 Kao četvrto, posebna pažnja koju prosječni potrošač pripisuje odredbi o naknadi za obradu zahtjeva, s obzirom na to da ta odredba predviđa potpuno plaćanje značajnog iznosa nakon odobravanja tog zajma ili kredita, može se uzeti u obzir u svrhu ocjene jasnoće i razumljivosti takve odredbe. Naime, u skladu sa sudskom praksom navedenom u točki 33. ove presude, u okviru te ocjene valja uzeti u obzir razinu pažnje koja se može očekivati od prosječnog potrošača koji je uredno obaviješten i postupa s dužnom pažnjom i razboritošću.

45 Naposljetku, kao peto, kad je riječ o značajci prema kojoj sadržaj, položaj i struktura odredbe omogućuju utvrđenje da je riječ o bitnom elementu ugovora, valja utvrditi da, s obzirom na odgovor na prvo pitanje, iz kojeg načelno proizlazi da ugovorna odredba poput one o kojoj je riječ u glavnom postupku nije bitan element ugovora o hipotekarnom kreditu, ta značajka odgovara netočnoj pretpostavci, tako da u okviru glavnog predmeta ne može biti riječ o bitnom elementu ugovora o hipotekarnom kreditu.

46 Suprotno tomu, na temelju položaja i strukture predmetne odredbe može se utvrditi je li ona važan element ugovora. Naime, takvi elementi mogu omogućiti zajmoprimcu da procijeni ekonomske posljedice koje za njega proizlaze iz te odredbe.

47 S obzirom na prethodno navedeno, na drugo pitanje valja odgovoriti tako da članak 5. Direktive 93/13 treba tumačiti na način da je, za ocjenu jasnoće i razumljivosti ugovorne odredbe kojom se predviđa da zajmoprimac plaća naknadu za obradu zahtjeva, nadležni sud dužan provjeriti, s obzirom na sve relevantne činjenične elemente, je li zajmoprimcu omogućeno da procijeni ekonomske posljedice koje iz toga proizlaze za njega, shvati prirodu usluga koje se pružaju u zamjenu za troškove predviđene navedenom odredbom i provjeri da ne postoji preklapanje među različitim troškovima predviđenim ugovorom ili među uslugama za koje se oni naplaćuju.

### *Treće pitanje*

48 Svojim trećim pitanjem sud koji je uputio zahtjev u biti pita treba li članak 3. stavak 1. Direktive 93/13 tumačiti na način da mu se protivi nacionalna sudska praksa prema kojoj ugovorna odredba koja u skladu s relevantnim nacionalnim propisom predviđa da zajmoprimac plaća naknadu za obradu zahtjeva, čiji je cilj naknada za usluge povezane s ispitivanjem, sastavljanjem i pojedinačnom obradom zahtjeva za zajam ili kredit, ne uzrokuje, na štetu potrošača, znatnu neravnotežu u pravima i obvezama stranaka koji proizlaze iz ugovora.

49 U skladu s ustaljenom sudskom praksom, Sud je nadležan za tumačenje pojma „nepoštena ugovorna odredba”, navedenog u članku 3. stavku 1. Direktive 93/13, kao i za tumačenje mjerila koja nacionalni sud može ili mora primijeniti kada ispituje ugovornu odredbu u svjetlu odredbi te direktive, pri čemu mora odlučiti, uzimajući u obzir ta mjerila, o konkretnoj kvalifikaciji određene ugovorne odredbe ovisno o okolnostima konkretnog slučaja. Iz toga proizlazi da se Sud mora ograničiti na to da sudu koji je uputio zahtjev pruži naznake o kojima potonji mora voditi računa radi ocjenjivanja nepoštenosti dotične odredbe (presuda od 16. srpnja 2020., Caixabank i Banco Bilbao Vizcaya Argentaria, C-224/19 i C-259/19, EU:C:2020:578, t. 73.).

50 Kada je riječ o pitanju je li poštovan zahtjev dobre vjere u smislu članka 3. stavka 1. Direktive 93/13, važno je napomenuti da, s obzirom na njezinu uvodnu izjavu 16., nacionalni sud mora s tim u vezi provjeriti je li prodavatelj robe ili pružatelj usluga, pod uvjetom da je na pošten i pravedan način poslovao s potrošačem, mogao razumno očekivati da će potonji prihvatiti takvu odredbu slijedom pojedinačnih pregovora (presuda od 16. srpnja 2020., Caixabank i Banco Bilbao Vizcaya Argentaria, C-224/19 i C-259/19, EU:C:2020:578, t. 74.).

51 Kada je riječ o ispitivanju mogućeg postojanja znatnije neravnoteže, ono se ne može ograničiti na kvantitativno ekonomsko ocjenjivanje koje se temelji na usporedbi ukupnog iznosa transakcije na koju se ugovor odnosi, s jedne strane, i troškova koji na temelju te odredbe terete potrošača, s druge strane. Naime, znatnija neravnoteža može proizlaziti iz same činjenice da dovoljno ozbiljno ugrožava pravni položaj u koji je na temelju primjenjivih nacionalnih odredbi stavljen potrošač kao stranka predmetnog ugovora, bilo u obliku ograničenja sadržaja prava koja prema tim odredbama ima na temelju tog ugovora ili ograničenja u njihovu korištenju ili pak u obliku nametanja dodatne obveze koja nije predviđena nacionalnim pravilima (presuda od 3. listopada 2019., Kiss i CIB Bank, C-621/17, EU:C:2019:820, t. 51.).

52 Osim toga, iz članka 4. stavka 1. Direktive 93/13 proizlazi da se nepoštenost ugovorne odredbe ocjenjuje tako da se u obzir uzimaju priroda robe ili usluga na koje se ugovor odnosi u vrijeme kada je ugovor sklopljen, sve popratne okolnosti sklapanja ugovora i sve ostale odredbe tog ugovora ili nekog drugog ugovora o kojem on ovisi (presuda od 16. srpnja 2020., Caixabank i Banco Bilbao Vizcaya Argentaria, C-224/19 i C-259/19, EU:C:2020:578, t. 76.).

53 Sud koji je uputio zahtjev i banka smatraju da je na točke 78. i 79. presude od 16. srpnja 2020., Caixabank i Banco Bilbao Vizcaya Argentaria (C-224/19 i C-259/19, EU:C:2020:578) utjecao pogrešan prikaz, u zahtjevu za prethodnu odluku koji se odnosi na predmet C-224/19, kako španjolskog propisa tako i sudske prakse Tribunala Supremo (Vrhovni sud) jer je sud koji je uputio zahtjev u tom predmetu propustio opisati drugo pravilo koje posebno uređuje naknade za obradu zahtjeva i koje za nju uspostavlja režim različit od onoga koji se odnosi na druge bankovne naknade.

54 Štoviše, u odluci kojom se upućuje prethodno pitanje sud koji je uputio zahtjev ističe da bi moglo postojati nesuglasje između, u biti, točaka 78. i 79. presude od 16. srpnja 2020., Caixabank i Banco Bilbao Vizcaya Argentaria (C-224/19 i C-259/19, EU:C:2020:578) i točke 55. presude od 3. listopada 2019., Kiss i CIB Bank (C-621/17, EU:C:2019:820).

55 U tom pogledu valja podsjetiti na to da je Sud u točki 78. presude od 16. srpnja 2020., Caixabank i Banco Bilbao Vizcaya Argentaria (C-224/19 i C-259/19, EU:C:2020:578), istaknuo da, prema navodima jednog od sudova koji su uputili zahtjeve u tim predmetima, Zakon 2/2009 zahtijeva da naknade ili troškovi prebačeni na klijenta odgovaraju stvarno pruženim uslugama ili nastalim troškovima.

56 Na temelju tih navoda i u skladu s načelima navedenima u točki 51. ove presude, Sud je u biti presudio da ugovorna odredba koja ima za učinak izuzimanje prodavatelja robe ili pružatelja usluga od obveze dokazivanja da su uvjeti utvrđeni tim nacionalnim zakonodavstvom ispunjeni u pogledu naknade za obradu zahtjeva, može, pod uvjetom da nadležni sud provjeri sve ugovorne odredbe, negativno utjecati na pravni položaj potrošača kako je predviđen nacionalnim pravom i posljedično stvoriti, na njegovu štetu, značajnu neravnotežu između prava i obveza stranaka koji proizlaze iz ugovora.

57 S obzirom na navedeno, ocjenu eventualnog postojanja značajne neravnoteže između prava i obveza stranaka u pogledu ubiranja naknade za obradu zahtjeva koja je namijenjena pokrivanju poslova povezanih s ispitivanjem, dodjelom ili obradom zajma ili hipotekarnog kredita, u skladu s relevantnim nacionalnim propisom, mora provesti nadležni sud s obzirom na sve kriterije utvrđene ustaljenom sudskom praksom navedenom u točkama 49. do 52. ove presude.

58 U tom pogledu, što se tiče odredbi ugovora o zajmu koje se odnose na provizije koje su također predviđene nacionalnim pravom, Sud je primijenio navedene kriterije u točki 55. presude od 3. listopada 2019., Kiss i CIB Bank (C-621/17, EU:C:2019:820), time što je presudio da se ne čini – što je dužan provjeriti nadležni sud – da te odredbe nepovoljno utječu na pravni položaj potrošača predviđen u nacionalnom pravu, osim ako usluge koje se pružaju u zamjenu za naknade nije moguće razumno uključiti u upravljanje zajmom ili u njegovu isplatu odnosno ako su iznosi navedenih naknada stavljenih na teret potrošača nerazmjerni u odnosu na iznos zajma.

59 Zbog istih razloga, ne čini se vjerojatnim – što je dužan provjeriti nadležni sud – da će ugovorna odredba uređena nacionalnim pravom kojom se utvrđuje naknada za obradu zahtjeva, čiji je predmet naknada za usluge povezane s ispitivanjem, sastavljanjem i pojedinačnom obradom zahtjeva za zajam ili hipotekarni kredit koje su nužne za ostvarivanje takvog zajma ili kredita, nepovoljno utjecati na pravni položaj potrošača predviđen u nacionalnom pravu, osim ako usluge koje se pružaju u zamjenu za naknade nije moguće razumno uključiti u gore opisane usluge ili ako je iznos navedene naknade stavljene na teret potrošača nerazmjeran u odnosu na iznos zajma.

60 Valja još pojasniti da bi nacionalna sudska praksa iz koje proizlazi da se odredba kojom se utvrđuje naknada za obradu zahtjeva u svakom slučaju ne može smatrati nepoštenom samo zato što su njezin predmet usluge povezane s aktivnošću institucije zajmodavca nastalom dodjelom zajma, a koje su predviđene nacionalnim propisom, bila protivna članku 3. stavku 1. Direktive 93/13. Naime, takva sudska praksa ograničavala bi ovlasti nacionalnih sudova da provode, uključujući po službenoj dužnosti, ispitivanje moguće nepoštenosti predmetnih ugovornih odredbi u skladu s tom odredbom i stoga ne bi jamčila puni učinak pravnih pravila predviđenih tom direktivom.

61 S obzirom na prethodno navedeno, članak 3. stavak 1. Direktive 93/13 treba tumačiti na način da mu se ne protivi nacionalna sudska praksa prema kojoj ugovorna odredba koja u skladu s relevantnim nacionalnim propisom predviđa da zajmoprimac plaća naknadu za obradu zahtjeva, čiji je cilj naknada za usluge povezane s ispitivanjem, sastavljanjem i pojedinačnom obradom zahtjeva za zajam ili kredit, može, ovisno o okolnostima slučaja, ne uzrokovati, na štetu potrošača, znatnu neravnotežu u pravima i obvezama stranaka koji proizlaze iz ugovora, pod uvjetom da moguće postojanje takve neravnoteže bude predmet učinkovitog nadzora nadležnog suda, u skladu s kriterijima koji proizlaze iz sudske prakse Suda.

## Troškovi

62 Budući da ovaj postupak ima značaj prethodnog pitanja za stranke glavnog postupka pred sudom koji je uputio zahtjev, na tom je sudu da odluči o troškovima postupka. Troškovi podnošenja očitovanja Sudu, koji nisu troškovi spomenutih stranaka, ne nadoknađuju se.

Slijedom navedenog, Sud (četvrto vijeće) odlučuje:

1. **Članak 4. stavak 2. Direktive Vijeća 93/13/EEZ od 5. travnja 1993. o nepoštenim uvjetima u potrošačkim ugovorima**

   **treba tumačiti na način da mu se:**

   **protivi nacionalna sudska praksa koja, s obzirom na nacionalni propis koji predviđa da naknada za obradu zahtjeva predstavlja naknadu za usluge povezane s ispitivanjem, dodjelom ili obradom zajma ili hipotekarnog kredita ili druge slične usluge, smatra da odredba kojom se utvrđuje takva naknada ulazi u „glavni predmet ugovora” u smislu te odredbe na temelju toga što predstavlja jednu od glavnih sastavnica cijene.**

2. **Članak 5. Direktive 93/13**

   **treba tumačiti na način da je:**

   **za ocjenu jasnoće i razumljivosti ugovorne odredbe kojom se predviđa da zajmoprimac plaća naknadu za obradu zahtjeva nadležni sud dužan provjeriti, s obzirom na sve relevantne činjenične elemente, je li zajmoprimcu omogućeno da procijeni ekonomske posljedice koje iz toga proizlaze za njega, shvati prirodu usluga koje se pružaju u zamjenu za troškove predviđene navedenom odredbom i provjeri da ne postoji preklapanje među različitim troškovima predviđenim ugovorom ili među uslugama za koje se oni naplaćuju.**

3. **Članak 3. stavak 1. Direktive 93/13**

   **treba tumačiti na način da mu se:**

   **ne protivi nacionalna sudska praksa prema kojoj ugovorna odredba koja u skladu s relevantnim nacionalnim propisom predviđa da zajmoprimac plaća naknadu za obradu zahtjeva, čiji je cilj naknada za usluge povezane s ispitivanjem, sastavljanjem i pojedinačnom obradom zahtjeva za zajam ili kredit, može, ovisno o okolnostima slučaja, ne uzrokovati, na štetu potrošača, znatnu neravnotežu u pravima i obvezama stranaka koji proizlaze iz ugovora, pod uvjetom da moguće postojanje takve neravnoteže bude predmet učinkovitog nadzora nadležnog suda, u skladu s kriterijima koji proizlaze iz sudske prakse Suda.**

Potpisi